

Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy

Dowiedz się więcej na www.ksiegarnia.beck.pl

Wstęp

Z dniem 1.1.2019 r. weszła w życie ustawa z 22.3.2018 r. o komornikach sądowych¹. Nowa ustawa o komornikach sądowych, oprócz uregulowania statusu prawnego, funkcji, praw i obowiązków oraz kwestii ustrojowych komornika sądowego, wprowadza również istotne zmiany w zakresie sądowego postępowania egzekucyjnego. Zmiany te polegają na wprowadzeniu w Kodeksie postępowania cywilnego uregulowań nowych lub nowelizacji dotychczasowych. Podyktowane są one w pewnym zakresie potrzebą dostosowania do uregulowań zawartych w nowej ustawie o komornikach sądowych, kształtującej nieco odmiennie w pewnych segmentach status prawny, funkcje komornika sądowego, jego prawa i obowiązki, w tym odpowiedzialność za wyrządzoną szkodę. Drugą przyczynę wprowadzonych zmian stanowi dążenie ustawodawcy wychodzącego naprzeciw oczekiwaniom społecznym do usprawnienia, uproszczenia i przyspieszenia postępowania egzekucyjnego przy jednoczesnym zapewnieniu należytej ochrony interesów i praw uczestników tego postępowania oraz osób trzecich, które znalazły się w zasięgu „oddziaływania” prowadzonej egzekucji. Dotychczasowe rozwiązania nie stwarzają bowiem w pełni warunków do sprawnego przeprowadzenia egzekucji, chociażby w zakresie pozyskiwania wiedzy przez komornika o majątku dłużnika, jak również chronią dłużnika przed nadużyciami ze strony wierzyciela prowadzącego egzekucję. Gwarantują również ochronę osobom trzecim, których prawa zostały naruszone w toku egzekucji. Nie ulega wątpliwości, że są to zagadnienia o niezwykle doniosłym znaczeniu społecznym. Wiążą się one z ochroną podstawowych wolności praw człowieka i obywatela. Należy mieć także na uwadze, że w postępowaniu egzekucyjnym ścierają się na ogół przeciwstawne interesy wierzyciela, który dąży do uzyskania zaspokojenia dochodzonej wierzytelności w sposób szybki i sprawny, oraz dłużnika, który zaś dąży do tego, aby egzekucja nie była dla niego nadmiernie uciążliwa, a już w szczególności, aby wierzyciel nie nadużywał przysługujących mu uprawnień w celu szykany.

W związku z powyższym, zmiany wprowadzone ustawą o komornikach sądowych w Kodeksie postępowania cywilnego w zakresie sądowego postępowania egzekucyjnego skłaniają do refleksji nad ich kształtem i perspektywą stosowania w świetle wyzwań stawianych egzekucji sądowej w obecnych realiach społeczno-gospodarczych nie tylko w kontekście praktycznym, ale również teoretycznym i konstytucyjnym. Rodzi się przede wszystkim pytanie, czy wychodzą one naprzeciw oczekiwaniom społecznym i pozwalają, ewentualnie w jakim zakresie, na realizację założeń, które legły u podstaw ich wprowadzenia. Nietrudno bowiem zauważyć, że część z nich może o ile nie bu-

¹ Dz.U. z 2018 r. poz. 771 ze zm.

dzić zastrzeżeń, to przynajmniej nasuwać wątpliwości pod względem teoretycznym, jak i w praktycznym zastosowaniu. Co więcej, niekiedy rodzą się wątpliwości, czy wprowadzone zmiany nie pociągną za sobą ujemnych następstw dla prawidłowego przebiegu i skuteczności prowadzonej egzekucji. Wystarczy wskazać chociażby na wprowadzone uregulowania dotyczące dozoru nad zajętymi ruchomościami, a mianowicie przewidzianej w art. 855 § 1³ KPC możliwości obciążenia przez sąd komornika kosztami (wydatkami i wynagrodzeniem dozorczy) wynikającymi z nieuzasadnionego odebrania dozoru w razie uchylenia postanowienia o odebraniu dozoru. Niebezpieczeństwo to może powstrzymać komornika przed odjęciem dozoru osobie, u której ruchomość została zajęta. Jeśli zważyć przy tym na daleko idące ograniczenia przewidziane w tym zakresie w zmienionym art. 855 § 1 KPC, powstrzymanie się komornika z odjęciem dozoru osobie, u której ruchomość została zajęta, może ułatwić usunięcie tych ruchomości spod egzekucji dłużnikowi lub osobie trzeciej, u której je zajęto.

Wątpliwości może też nasuwać przewidziana w art. 767 § 6 KPC możliwość obciążenia komornika kosztami postępowania wywołanego skargą, w razie jej uwzględnienia ze względu na oczywiste naruszenie prawa przez komornika. Należy zaznaczyć, że jest to regulacja nowa, nieznaną w dotychczasowym ustawodawstwie, co może powstrzymać komorników przed podejmowaniem pewnych działań zmierzających do skutecznego i szybkiego przeprowadzenia egzekucji, a więc przeciwdziałać aktywności komornika i efektywności egzekucji.

Zasadniczym celem tego opracowania jest przedstawienie niektórych z nowych uregulowań, które wydają się budzić zastrzeżenia z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia z uwzględnieniem kontekstu konstytucyjnego. Przedstawione zostały zatem uregulowania dotyczące postępowania egzekucyjnego w ogólności oraz szczegółowe, dotyczące egzekucji z ruchomości.

Problematyka zgodności z Konstytucją RP zmian wprowadzonych w Kodeksie postępowania cywilnego ustawą o komornikach sądowych poprzedzona została zagadnieniem o doniosłym znaczeniu teoretycznym i praktycznym, a mianowicie możliwości powoływania się na wartości konstytucyjne w toku postępowań sądowych. Ocena konkretnych przyjętych rozwiązań ustawowych została dokonana natomiast w relacji do ewentualnych naruszeń zasad prawidłowej legislacji i zupełności oraz w odniesieniu do praw materialnych zawartych w rozdziale II Konstytucji RP (rozdział 3).

W zakresie uwag dotyczących instytucji o charakterze ogólnym istotne są uwagi dotyczące zarządzeń sądu wydawanych z urzędu na podstawie art. 759 § 2 KPC w kontekście solidarnej odpowiedzialności ze Skarbem Państwa za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności (rozdział 8). Uregulowaniem o charakterze ogólnym poddanym szczegółowej analizie jest również nowy kształt skargi na czynności komornika, zwłaszcza ze względu na powinność wnoszenia jej na urzędowym formularzu oraz doręczania tego formularza przez komornika uczestnikom postępowania, co z jednej strony ma ułatwić składanie skarg i unikanie konieczności wzywania do uzupełniania braków tych skarg, z drugiej jednak może prowadzić do nadużywania przez nich tej instytucji. Skutkiem tego może być nato-

miast zbędne, niczym nieuzasadnione przedłużanie postępowania egzekucyjnego (rozdział 5). W pełni nowatorski charakter ma uregulowanie dotyczące składania wniosku przez wierzyciela w celu szykany dłużnika wprowadzone w art. 801 § 3 KPC, które stanowi jeden z przejawów wprowadzenia instytucji mającej służyć przeciwdziałaniu nadwozjom procesowym (art. 4¹ KPC) (rozdział 7).

Interesującym zagadnieniem jest kwestia złożenia przez dłużnika wykazu majątku komornikowi (rozdział 6). Instytucja ta została poddana ocenie przede wszystkim z punktu widzenia zmian w stosunku do pierwotnej regulacji wprowadzonej w 2015 r. Uwagi zostały skoncentrowane na tym, na ile wprowadzone zmiany usuwają mankamenty pierwotnej regulacji i spełniają oczekiwania głównie wierzycieli, co do możliwości ustalenia przez komornika majątku dłużnika i zaspokojenia się z tego majątku. Nie można jednak nie dostrzegać, że dłużnik ma obowiązek złożenia przez dłużnika wykazu całego majątku, co może być niekiedy nadużywane przez wierzycieli egzekwujących nieznaczące sumy w celu ustalenia sytuacji majątkowej dłużnika, co wykracza poza cel prowadzonej egzekucji. Konsekwencją prowadzonych rozważań jest konkluzja o niezadowolającym zakresie nowelizacji i związana z tym potrzeba dalszych zmian legislacyjnych.

Rozważania szczegółowe dotyczące zmian wprowadzonych w odniesieniu do egzekucji z ruchomości zostały przedstawione w rozdziałach 1, 2, 4. Poruszone zostały w nich najbardziej istotne i kontrowersyjne problemy dotyczące dopuszczalności zajęcia ruchomości będących we władaniu dłużnika i jego małżonka oraz sposoby ochrony praw osoby trzeciej, której prawa na skutek zajęcia zostały naruszone. Wprowadzone zmiany podkreślają dopuszczalność zajęcia zasadniczo ruchomości będących we władaniu dłużnika, także stanowiących majątek wspólny małżonków, co nie oznacza dopuszczalności zaspokojenia się z tego majątku przez wierzyciela. Zastrzeżenia nasuwają wprowadzone w art. 845 KPC regulacje mające ułatwić i uprościć ochronę praw osoby trzeciej, której ruchomości zostały zajęte, jeżeli w chwili zajęcia pozostawały we władaniu dłużnika. Zastrzeżenia dotyczą możliwych nadużyć w uzyskaniu zwolnienia zajętych ruchomości spod zajęcia oraz naruszenia powszechnie dotychczas akceptowanego sposobu ochrony przysługującego osobie trzeciej, której prawa w toku egzekucji zostały naruszone. Poniekąd naruszone zostało rozgraniczenie skargi na czynności komornika i powództwa interwencyjnego z art. 841 KPC.

W świetle poczynionych zmian dotyczących dozoru nad zajęтыми ruchomościami, zmianie ulec musi dotychczasowe postrzeganie tej instytucji. Dotyczą one przede wszystkim wydania postanowienia o odebraniu dozoru przez aplikanta lub asesora komorniczego, dokumentowania odjęcia dozoru oraz przesłanek dopuszczalności odjęcia dozoru. Można stwierdzić, że doszło w pewnym zakresie do ograniczenia dopuszczalności odjęcia dozoru nad zajęтыми ruchomościami dłużnikowi oraz osobie trzeciej, u której zostały zajęte, co wydaje się nie w pełni satysfakcjonujące. Problematiczna jest również kwestia charakteru prawnego zastrzeżeń do oszacowania wartości ruchomości dokonanej przez komornika, które zastąpiły skargę zawierającą zarzuty na oszacowanie. Zasadniczy problem dotyczy tego, czy jest to środek zaskarżenia w świetle środków

zaskarżenia przewidzianych w postępowaniu egzekucyjnym, czy też stanowi czynność uczestnika postępowania egzekucyjnego, mającą istotne znaczenie dla przebiegu i wyniku postępowania egzekucyjnego, niebędącą środkiem zaskarżenia. Niewątpliwie natomiast wprowadzona zmiana – w założeniu – ma służyć przyspieszeniu postępowania egzekucyjnego (czasowe ograniczenie wniesienia zastrzeżeń) oraz odformalizowaniu tego środka.

Rozważania zawarte w niniejszym opracowaniu nie ograniczają się jednak do wskazywania i analizy problemów, lecz zawierają również propozycje ich rozwiązań z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia. Całość opracowania może zatem posłużyć pracownikom wymiaru sprawiedliwości, w tym zwłaszcza komornikom oraz wszystkim osobom zajmującym się postępowaniem egzekucyjnym. Może też być przydatna w pracach legislacyjnych w odniesieniu do tych uregulowań, które rodzą wątpliwości lub zastrzeżenia, w tym co do zgodności z ustawą zasadniczą, poprawności legislacyjnej oraz zgodności z prawami materialnymi przyznanymi w Konstytucji RP.

Zmiany wprowadzone ustawą o komornikach sądowych w Kodeksie postępowania cywilnego w zakresie sądowego postępowania egzekucyjnego, które weszły w życie z dniem 1.1.2019 r., nadal budzą duże zainteresowanie ze strony przedstawicieli nauki prawa i praktyki. Nie przypadkiem zatem Ośrodek Naukowo-Szkoleniowy przy Krajowej Radzie Komorniczej w Warszawie wraz z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego i Izbą Komorniczą w Warszawie zorganizował konferencję naukową poświęconą nowym wyzwaniom i perspektywom egzekucji sądowej w świetle zmian wprowadzonych przywołaną wyżej ustawą z 22.3.2018 r. Na niniejszą publikację składają się materiały z tej konferencji przedstawicieli nauki z kilku ośrodków naukowych.

dr hab. *Józef Jagieła* prof. UŁ
Uniwersytet Łódzki

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl